B·A·R
I
150794

DUMITRU CRISTIAN AMZĂR

B·A·R
II V
150.794

ŞTIINŢA NAŢIUNII

Reflecţii şi îndoieli asupra noilor iniţiative ale Profesorului D. Gusti

BIBLIOTECA
ACADEMIEI
ROMÂNE

Extras din Revista „Insemnări Sociologice"
Anul III. — Nr. 1. — Aprilie 1937.

Cernăuţi, 1937.
Tipografia Mitropolitul Silvestru, Piaţa Unirii Nr. 3
Proprietatea Societăţii pentru cultură.

L. 4097/1937

DUMITRU CRISTIAN AMZĂR

ŞTIINŢA NAŢIUNII

Reflecţii şi îndoieli asupra noilor iniţiative ale Profesorului D. Gusti

Extras din Revista „Insemnări Sociologice"
Anul III. — Nr. 1. — Aprilie 1937.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Cernăuţi, 1937.
Tipografia Mitropolitul Silvestru, Piaţa Unirii Nr. 3
Proprietatea Societăţii pentru cultură.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Ştiinţa Naţiunii

Reflecţii şi îndoieli asupra noilor iniţiative ale Profesorului D. Gusti.

Dela cunoaşterea strict ştiinţifică a satelor noastre, iniţiată acum 12 ani, Profesorul Gusti a evoluat cu timpul, pe nesimţite, — şi nu fără oarecari îndemnuri şi năzuinţi politice —, spre ridicarea lor culturală. *Cunoaşterea sociologică şi ridicarea culturală a satelor* este noua lozincă sub care „Şcoala sociologică dela Bucureşti" îşi continuă activitatea, pe un cîmp de lucru mai larg, cu datorii mai mari, cu răspunderi mai grele.

După ce, în vremea de neînduplecare a începutului, a respins cu hotărîre orice amestec între cele două preocupări — ceeace alţii întreprindeau, ca ridicare culturală, sub numele de „culturalizare", nu putea fi îndeajuns de ridiculizat — Prof. Gusti a ajuns, în cele din urmă, să facă din cunoaşterea sociologică numai temelia ştiinţifică absolut necesară unei „rodnice" activităţi culturale căreia împrejurări prielnice din ultimul timp aveau să-i dea înfăţişări din ce în ce mai atrăgătoare: Echipele Regale studenţeşti, Serviciul Social obligator la sate, Muzeul Satului, organizarea pe cale de lege a cunoaşterii sociologice a Naţiei şi Ţărei romîneşti.

La început, pe vremea vechilor cercetări, marea ambiţie a şcoalei — şi, la dreptul vorbind (nu se putea repeta îndeajuns): marea ei originalitate — era să contribue, pe calea monografiei sociologice, la cunoaşterea ştiinţifică a societăţii omeneşti; să întemeeze, cu alte cuvinte, nu ştiinţa vreunei anumite societăţi, ci însăşi ştiinţa societăţii omeneşti în genere: sociologia. Metoda monografică era, în credinţa şi concepţia Prof. Gusti, — şi nu uita niciodată să făgăduiască şi dovada de fapt — adevărata metodă de cercetare în Sociologie, singura cale pe care ştiinţa societăţii poate să iasă din stadiul speculaţiilor de catedră spre a intra în rîndul ştiinţelor propriu zise.

Nu se ignora, e drept, nici faptul că dintr'o singură muncă puteau ieşi două cîştiguri. Cercetarea monografică a satelor noastre nu contribuia numai la cunoaşterea societăţii omeneşti în genere, ci aducea totdeodată preţioase lumini şi pentru înţelegerea propriei noastre realităţi sociale. Pe vremea aceea însă, acest al doilea cîştig era mai puţin preţuit, cădea pe planul al doilea, fiind lăsat să vină mai mult dela sine. Marea şi adevărata misiune a monografiei era întemeerea Sociologiei ca ştiinţă a realităţii sociale în genere — cum a numit d-sa, de curînd şi după oarecari ajustări, ştiinţa societăţii — şi nicidecum a unei *anumite* realităţi sociale, cum ar fi naţiunea romînă.

Dar iată că, prin falimentul „Sociologiei monografice — ştiinţă a realităţii sociale“ (totale) şi odată cu sporirea preocupărilor naţionale în conştiinţa publică romînească din ultimul timp, ideea unei „ştiinţe a naţiei romîneşti“ trece din ce în ce mai în faţă, pînă cînd ajunge însăşi ţinta de căpetenie a tuturor cercetărilor monografice, constituind, acum în urmă, chiar obiectul unei propuneri de legiferare, care ar veni s'o organizeze ca întreprindere de Stat.

Că o cercetare mai temeinică decît a fost pînă acum, mai amănunţită şi mai adîncă, a Societăţii romîneşti de astăzi, n'ar fi decît foarte binevenită, nu mai încape îndoială şi orice pledoarie în jurul „importanţii, utilităţii, necesităţii, urgenţii ei, etc.“ aşa cum Prof. Gusti nu scapă niciodată prilejul să o facă, ni se pare cel puţin oţioasă. Nu de această latură a problemei avem a ne ocupa în cele ce urmează. Ea este mai mult sau mai puţin dela sine înţeleasă şi Profesorul Gusti îşi face, pe bună dreptate, un merit, cînd îşi propune o asemenea sarcină.

Ideea în sine nu-i aparţine, se înţelege. Ea datează, în istoria cugetului romînesc, cel puţin dela Alecu Russo. Originalitatea Profesorului Gusti începe abia cînd e vorba de felul în care D-sa concepe, *teoretic*, această cercetare a naţiunii romîneşti şi de chipul în care crede că o poate înfăptui, *practic*. Dar tot aici încep şi îndoelile noastre.

Aşa fiind, noua idee a „şcoalei romîne de sociologie“ trebue supusă unui examen mai atent. Trebue să vedem, adică, ce poate să însemne o „ştiinţă a naţiei romîneşti“ şi dacă se poate ajunge la ea pe calea propusă de Profesorul Gusti.

I.

Privite cu un ochiu mai treaz, expresiile „știință a nației romînești“ și „știință a națiunii“ nu pot avea, la dreptul vorbind, decît un rol decorativ și retoric, de oarecare efect în acțiunile de propagandă — sau dacă vrea Prof. Gusti, de *ridicare* culturală, — dar fără niciun înțeles în știința propriu zisă.

Națiunile formează, fără îndoială, un obiect de cercetare, dar nu al unei științe speciale, făcute anume pentru ele, ci al mai multor științe propriu zise: biologia, psihologia, sociologia, istoria, etnografia, geografia umană, etc. etc. Despre națiunea romînă, ca și despre națiune în genere, se poate strînge un corp unitar de adevăruri, dar el e departe de a putea constitui, singur și numai prin aceasta chiar, o *știință*. Asemenea adevăruri, aparținînd de fapt mai multor științe, dar privind *un singur obiect*, alcătuesc, cel mult, o *monografie*, dar nu o nouă disciplină științifică. Dacă trebue să mai păstrăm înțelesurile legitime ale cuvintelor, atunci se poate vorbi de o *cunoștință*, dar nu de o știință a națiunii.

D-l Prof. Gusti știe desigur că științele nu se constituesc *monografic*, adică *după obiecte*, ci *ideo-grafic* — spre a întrebuința o expresie analoagă, — adică după anumite puncte de *vedere*. Deaceea unul și acelaș lucru poate și trebue să fie obiectul de cercetare al mai multor științe deodată, spre a fi pe de-a'ntregul cunoscut. *Știința* unui singur lucru, adică suma de cunoștințe care se pot aduna cu privire la el, nu este așadar o știință în înțelesul disciplinei de cercetare ci o *en-cyclo-paideia*; o învățătură care se învîrtește în jurul unui singur obiect, o mono-grafie, o lucrare de sinteză, care nu poate fi numită *știință* decît pentru faptul că poate fi învățată și prin urmare *știută*.

Adevărul acesta este cîștigul prețios al multor veacuri de cugetare științifică. Vrea Prof. Gusti să ne lipsească de el? In schimbul a ce? — Iată: cînd mintea omenească și-a deschis ochii spre cercetare, ea și-a îndreptat privirea, la început, direct asupra *tuturor* lucrurilor deopotrivă, voind să-și explice, întocmai ca un copil, dintr'odată și pe de-a'ntregul, *totul*. Primii cercetători, cari, din această pricină, purtau numele de *physiologi*, căutau să descopere *natura* tuturor lucrurilor în *întregul lor* (alcătuind, cu alte cuvinte, un *cosmos*) și reduceau *totul* la unul sau mai multe elemente (apa, aerul, focul, pămîntul sau toate

la un loc), făcînd începutul acelei *philosophia naturalis*, care a continuat să existe chiar şi după apariţia ştiinţelor propriu zise. Primii cercetători nu deosebiau încă, în natură, cum am spune astăzi, mai multe categorii de fenomene (fenomenul fizic, chimic, biologic, etc) cari au dus treptat, abia în timpurile moderne, la întemeerea ştiinţelor respective. Astăzi cugetarea ştiinţifică şi-a împărţit lumea în „domenii" deosebite, corespunzînd unor anumite categorii de fenomene care o străbat dela un capăt la altul, cercetîndu-le astfel *pe întinsul întregului Univers*, atît cît poate să între, pînă acum, în cîmpul experienţii şi cugetării noastre. Nu totalitatea fenomenelor din Univers, ci categoriile deosebite de fenomene urmărite pe tot cuprinsul universului constitue aşadar obiectul de cercetare al ştiinţelor. Astăzi nu mai cercetează nimeni Universul ca atare, natura în genere, ci numai fenomenele care-l alcătuesc, el însuşi rămînînd să capete o imagine de întreg din Sinteza ştiinţelor particulare. Şi ca Universul sunt toate întregurile subordonate lui, în frunte cu *naţiunea* sau *naţiunile* Profesorului Gusti: domenii de sinteză, iar nu de cercetare directă.

Sunt, în lumea aceasta, cîteva lucruri şi adevăruri pe care nu le mai poate schimba nicio filosofiie. Printre ele este şi acela privitor la constituirea ştiinţelor, cari nu se mai nasc deci, ca la început, *după obiect*, aşa cum se găsesc ele în natură, ci după anumite puncte de *vedere*, în lumina cărora unul şi acelaş obiect (naţiunea în genere, de pildă, sau numai cutare naţiune) trebue studiat de mai multe ştiinţe în acelaş timp, pentru a putea fi cunoscut în întregime. Iată dece a încerca să vorbim *astăzi* de o *ştiinţă a naţiunii* sau numai a *cutărei naţiuni*, înseamnă a ne întoarce cu judecata la şovăelile minţii omeneşti de acum două milenii şi jumătate.

Ceeace a rămas însă deatunci drept şi bine judecat este altceva: anume năzuinţa omului de a se ridica cu mintea la înţelegerea, la cuprinderea filosofică a totului şi năzuinţa aceasta caută să reînvie astăzi, pe drept cuvînt, în cugetarea ştiinţifică. Dar aceasta este altceva, cu totul altceva decît *studiul realităţii pe unităţi concrete* (menite să rămînă deapururi domenii de sinteză), aceasta înseamnă *duhul întregului* care trebue să însufleţească orice ştiinţă „parţială", un duh al întregului carə străbate şi umple de înţeles, pînă şi ceie mai mici particule ale aşa numitei materii moarte.

Unităţile concrete în care e împărţită realitatea, în cadrul cărora aceasta îşi duce „viaţa ei de toate zilele“, au desigur un rol în cercetarea de fapt, în culegerea „materialului“, dar nu în generalizarea rezultatelor, în stabilirea adevărului. Dacă, cu o înfăţişare plastică a lucrurilor, ne-am închipui deosebitele categorii de unităţi concrete ca nişte prisme aşezate vertical în structura realităţii, ştiinţele trebue să le străbată pe toate la rînd (sau, cum se întîmplă de fapt, e de ajuns numai pe unele din ele) spre a le studia, dar trecînd fiecare ştiinţă pe la înălţimi deosebite, corespunzătoare deosebitelor fenomene de studiat. Cercetarea se face deci vertical, pe unităţi; rezultatele se sistematizează însă orizontal, după fenomenele urmărite, pe înălţimi deosebite, dealungul tuturor unităţilor. In termenii celor vechi, am spune că, dacă cercetarea ca atare se face καθ' ἕκαστον adevărul ştiinţific nu poate fi stabilil decît καθόλου.

II.

Iată deci cum credem că stau lucrurile, după toată dreapta judecată, cu ştiinţa naţiunii în genere şi cu cea a naţiei romîneşti în special. Dealtfel ideea Profesorului Gusti despre noua ştiinţă nu e tocmai limpede. Din felul entuziast dar vag în care vorbeşte despre ea, nu se înţelege bine dacă o socoteşte o nouă disciplină ştiinţifică cu obiect şi metode proprii de cercetare sau mai degrabă o enciclopedie, o monografie bazată pe colaborarea diferiţilor specialişti, o sinteză a deosebitelor cercetări de specialitate. Intr'adevăr pentru d-sa ştiinţa naţiunii pare a se baza uneori „pe o enciclopedie de ştiinţe“, pe „ştiinţa satelor“, pe o „enciclopedie a satelor şi oraşelor“, alteori însă se arată ca o ştiinţă nouă, de sine stătătoare, „o ştiinţă socială concretă a unor fiinţe sociale particulare“, care trebue să „întrebuinţeze o metodă analitică, cu studii şi observaţii minuţioase asupra fiecărei condiţii de viaţă şi manifestare a naţiunii, înainte de a purcede la o concepţie a ei necesară de sinteză“. Dar la urmă: „această lucrare de analiză, dat fiind greutatea şi complexitatea ei, nu poate fi însă decît o operă de colaborare întinsă între diferiţii specialiştii“. [1])

---

[1]) *Cf. Sociologia Militans,* (citată mai departe în text cu SM) p. 91—92, 94—95, 193.

Zelul elevilor însă l-a scos din încurcătură: ştiinţa naţiunii este o disciplină nouă, de sine stătătoare, care trebue pusă la rînd cu toate celelalte ştiinţe. Temeiurile ar fi următoarele:

1. Realitatea naţională este complexă şi n'o studiază *în întregime* niciuna din ştiinţele existente: sociologia, etnografia, istoria, psihologia popoarelor, etc. Acestea privesc *numai aspecte parţiale* ale naţiunii, întregul însuşi rămîne necercetat.

2. Dacă ştiinţa acestui întreg ar fi să se constitue ca o sinteză din contribuţiile parţiale ale ştiinţelor existente, „Ştiinţa Naţiunii *n'ar mai apare la vreme*, ea ar fi operă tîrzie de sinteză, cu putinţă abia cînd toate celelalte ştiinţe vor fi în stare să-i împrumute date analitice sigure şi definitive".

3. Şi însfîrşit, chiar dacă ar fi posibilă această operă de sinteză pe baza celorlalte ştiinţe care cercetează numai aspecte parţiale din realitatea naţională, această sinteză ar fi falsă, n'ar corespunde realităţii însăşi, una şi nedespărţită, pentru cuvîntul că „*întregurile organice*, cum sunt naţiunile, *nu pot fi reconstituite din bucăţi*, din care pricină se impune, fără putinţe de ocol, un studiu direct şi de sine stătător al lor. *Prin urmare, Ştiinţa Naţiunii ca ştiinţă a realităţii naţionale întregi nu poate fi decît o ştiinţă de cercetare directă, aşezîndu-se ca o disciplină de sine stătătoare*".

Iar caracterele de ştiinţă ale noii discipline ar fi: *a) concretă* şi *explicativă*, întrucît trebue să constate stări de lucruri; *b)* o ştiinţă de *apreciere şi îndrumare*, întrucît trebue să ia o atitudine faţă de ceeace constată şi *c)* o ştiinţă care nu se poate realiza decît ca *operă colectivă*, „de conlucrare organic-întregitoare", cum zice autorul ale cărui păreri le rezumăm [1]). Iată deci temeiurile care ar cere neapărat o ştiinţă a naţiunii ca disciplină de sine stătătoare. Să le examinăm.

1. Este adevărat că fiecare din ştiinţele cari vin în legătură cu naţiunea, studiază numai „aspecte" ale vieţii ei sau, chiar cînd îi cercetează vreuna *toate* aspectele deopotrivă, o face numai pentru trecut, cum este de pildă istoria naţională. Dar nu e mai puţin adevărat că niciunul din aspectele vieţii naţionale nu rămîne nestudiat de către ştiinţele existente, aşa încît un studiu de sinteză asupra întregului naţional este oricînd cu putinţă pe baza rezultatelor lor.

---

[1]) Traian Herseni, *Ştiinţa Naţiunii*, *R. F. Regale*, Dec. 1934. p. 596-599.

2. Obiecția că o asemenea sinteză ar trebui să aștepte prea mult datele „sigure și definitive“ ale științelor propriu zise, este mai mult teoretică și formală. In realitate, sintezele nu sunt niciodată definitive, în niciun domeniu de cercetare. Ele se fac întotdeauna tocmai din nevoia de a avea imaginea întregului, pe baza materialului existent, și se schimbă pe măsură ce se descoperă date noi. Apar încă sinteze noi asupra națiunilor cari și-au încheiat demult viața ca unități sociale, cari au devenit, adică, obiecte de studiu încheiate, neschimbătoare, întreguri propriu zise, — cu atît mai mult se vor schimba privirile de sinteză, cînd e vorba de unități naționale în viață, în necontenită prefacere. Punctele de vedere noi, perspectivele mai largi și mai pline de învățăminte sunt, în acest caz, oricînd cu putință, fie din pricina cercetătorului, fie din cauza prefacerilor prin care trece realitatea însăși.

3. Dacă sinteza va fi sau nu exactă, aceasta ține de materialul analitic care-i va sta la bază, pe de o parte și de însușirile de om de știință ale autorului care va întreprinde-o pe de alta. Un autor cu o mare putere de sinteză, cu o adîncă pătrundere și o deplină cuprindere a întregului va da, cu un material slab, o sinteză mai exactă, în spiritul ei, decît o poate face, dintr'un material neasemuit mai bogat, un autor lipsit de însușirile celui dintîiu.

Cît privește afirmația că „întregurile organice nu pot fi reconstituite din bucăți“, ea are nevoe, ca să fie just înțeleasă, de o lămurire, care va duce însă la răsturnarea totală a tezei susținute de autor. Inadevăr, d-sa știe, fiindcă, astăzi, e un lucru la îndemîna oricărui om de cultură, că un întreg organic, viu, e mai mult decît suma părților și că, prin urmare, el nu poate fi „reconstituit“ prin punerea una lîngă alta a părților sale componente. Nimic mai adevărat, dar în ce înțeles? Se știe că corpurile anorganice pot fi produse sau reproduse sintetic, pe cale chimică, în laborator, prin contopirea elementelor componente, a „bucăților“ din care sunt alcătuite; corpurile organice însă nu. Acestea nu pot fi produse sau reproduse „din bucăți“, ele cresc dela sine, pe cale naturală, dacă sunt puse în condiții prielnice. A *cunoaște* însă un lucru este cu totul altceva decît a-l *face*, producîndu-l sau reproducîndu-l. A lămurit-o, dacă mai e nevoe s'o amintim, pentru prima dată, limpede și definitiv, Aristoteles.

Toată cunoașterea omenească se face pretutindeni „din bucăți", dar în duhul întregului, care *acesta* poate fi prins înadevăr pe cale intuitivă (intelectuală, afectivă sau mistică). O cunoaștere directă și desăvârșită a întregurilor de orice natură, dincolo de înțelesul împărtășit de acel duh călăuzitor al întregului, nu există. Dincolo de acea primă intuiție, pretutindeni și întotdeauna, totul se clădește *bucată cu bucată*, într'o stăruitoare și statornică muncă de cercetare și meditație. In domeniul cunoașterii nu există, pentru mintea omenească, altă putință de reconstituire a unui întreg organic sau neorganic, decît reconstituirea din bucăți, luminată de duhul întregului. *Căci cunoaștem în parte și proorocim în parte*, cum spunea Apostolul Pavel: Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. Și atîta vreme cît vom rămîne oameni pe pămîntul acesta nu sunt semne că am putea ajunge cîndva să vedem lucrurile în întregul lor și dintr'odată: πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ci vom continua să le privim deapururi „ca prin oglindă și pe ghicite": δι'ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι. Acesta este dealtfel și temeiul gnoseologic pentru care orice întreg rămîne, pentru puterile minții omenești, întotdeauna și în toate privințele, domeniu de sinteză — săvîrșită însă necontenit sub îndrumarea din adîncuri de cuget, a acelui duh sau simț al întregului.

Dealtfel o știință atotcuprinzătoare în domeniul acesta de necontenită prefacere al vieții sociale și istorice a unei națiuni, o știință privitoare la un întreg încă neîncheiat, cum este o națiune încă în viață, ni se pare nu mai puțin îndoelnică decît însăși *știința întregului a tot ce există*. Ea ar fi, înadevăr, cu putință numai după ce națiunea și-a încheiat evoluția istorică, ieșind pentru totdeauna din cîmpul realităților vii și prezente și trecînd în rîndul celor trecute și moarte. In cazul acesta însă știința națiunii se confundă cu istoria națiunii, pentru care problema îndrumării politice nu se mai pune decît sub formă de învățăminte pentru alte națiuni.

4. Dar în legătură cu prevederea socială și politică, cu îndrumările ce se pot da pe baza ei, nu trebue trecut cu vederea un lucru: în cîmpul gîndului și faptei omenești, prevederea și îndrumarea au fost și vor rămîne pentru totdeauna aproximative, ele ținînd mai mult de intuiția și inspirația înțelepciunii practice decît de știința propriu zisă. Politica, această *cea mai înaltă* și mai grea activitate de *înfăptuire* a omului, este o *artă*

τέχνη, iar nu o ştiinţă ἐπιστήμη. Altfel, orcine ar putea fi mare om politic [1]).

5. Cercetarea directă într'un domeniu de sinteză este şi rămîne deasemenea un simplu postulat teoretic, de oarecare efect în argumentare, dar nerealizabil în practică. Intr'adevăr, în ştiinţa naţiunii, operă colectivă a diferiţilor specialişti, ca şi în sociologia monografică, culegerea directă a materialului şi cercetarea lui sunt făcute de fapt de cîte un specialist, fiecare în cîmpul lui de activitate. E cu neputinţă altfel. O recunoaşte întreaga şcoală sociologică dela Bucureşti, magistru şi elevi, deopotrivă. Monografia sociologică, zice Prof. Gusti, ca şi noua ştiinţă a naţiunii sau numai a *unei* naţiuni, nu poate fi opera unui singur om, ci opera colectivă a numeroşi specialişti, rezultat al unei „munci sistematice *de decenii,* la care sunt chemate a lucra solidar *mai multe generaţii* prin analiză, răbdare, devotament, metodă şi entuziasm" (S M 91) [2]) Şi atunci ce mai înseamnă „ştiinţă de cercetare directă"? In monografie, bunăoară, cerceta *direct fiecare* în domeniul specialităţii lui, în celelalte însă informaţia tuturor era *indirectă,* ca şi cînd ar fi luat-o

---

[1]) Profesorul Iorga, care posedă cea mai înaltă şi mai bogată ştiinţă despre naţiunea romînă, ar fi trebuit să fie şi cel mai mare om politic romîn. Cît despre d. Gusti însuşi, care nu cunoaşte, — zice dînsul — decît o singură mare pasiune: aceea a omului de ştiinţă, d-sa speră ca, printr'o „concentrare imensă, gigantică a tuturor forţelor ştiinţifice ale ţării, din toate domeniile" să pună, după toate calculele „în patru, cinci, sau, dacă vreţi, şase ani", „la dispoziţia reformei statului şi în slujba viitorului neamului", „această mare ştiinţă naţională romînească" cu al cărei „material de documentare" „omul de stat să poată să opereze într'adevăr şi să poată să propună reforme, aşa cum nu s'a putut face pînă acum, pentrucă nu aveam această ştiinţă naţională romînească" („*Soc. Rom.* II, 1, p. 2). Nu va trece mult şi se va termina deci cu neştiinţa.. Oare cum va înlătura d. Gusti dela cîrma Statului, nepriceperea , neprevederea, nepăsarea, necinstea?

Sunt idei cari, oricum le-ai lua, te desarmează. E cazul multora din „îndrăznelile" cu care se mîndreşte Profesorul Gusti (*Soc. Rom.* II 1, p. 2, 3.)

[2]) Cu toate că, pe altă parte, ca să-şi încurajeze, poate, colaboratorii, iar publicul să nu-şi piardă cu totul nădejdea, d-sa făcînd de data aceasta apel mai mult la entuziasm şi devotament decît la răbdare, nu pregetă să-i asigure, cum am văzut, prin „calcule" precise (cf. *Soc. Rom.* I 2, p. 5; 4, p, 6; II 1, p. 2), că toată ştiinţa naţiunii e, în realitate, chestie numai de „patru, cinci sau dacă vreţi şase ani". Nu trebue scăpat din vedere că adausul de *cinci — şase ani* se datoreşte *ultimelor* cacule. Primele arătau precis şi sigur: numai *patru* ani. Era, dealtfel, de aşteptat, căci: *fugit interea fugit irreparabile tempus.*

dintr'o lucrare publicată, de care, cînd o găsea, trebuia să țină seamă și în specialitatea sa. Acelaș lucru se petrece și cu știința națiunii. Fiecare cercetează cîte-o parte din întregul națiunii, dar cine poate să urmărească, *într'o cercetare directă, întregul ca atare?*

Tot ce se poate face înadevăr rodnic în această privință, este ca diferiții specialiști, fie că lucrează sau nu în colaborare la cercetarea unei națiuni, să aibă, în culegerea materialului și în interpretarea lui, acel duh al întregului, care dă orizont și perspectivă, să fie pătrunși de un adevărat spirit sociologic și filosofic. Și aceasta se și face de fapt. In ultima vreme, cercetările sociale parțiale sunt pretutindeni, din ce în ce mai mult, străbătute de spiritul sociologic, de duhul întregului.

6. Dar mai este o greutate de care se izbește știința națiunii în însăși concepția „Școalei romîne de Sociologie". In sistemul de filosofie socială al Profesorului Gusti, care, aplicat la națiunea sau societatea romînă, o studiază și o îndrumează deopotrivă, știința națiunii rămîne fără obiect, un simplu nume, o preocupare de prisos. Cînd sociologia, în concepția monografică, studiază *în întregul ei* o națiune, nu fragmentar, și o studiază *direct,* nu împrumutînd date dela științele particulare; cînd pe de altă parte etica și politica îndeplinesc, prin funcțiunea lor științifică, opera de apreciere și îndrumare națională, ce-i mai rămîne de făcut științei națiunii?

Iată dece ni se pare că, vorbind așa, vag și avîntat despre o asemenea nouă știință, alături de „știința satelor" și „a orașelor", de „știința patriei", Prof. Gusti însuși o socotește mai mult o figură retorică, o întorsătură de stil mai caldă, menită să miște mai puternic, la sfîrșitul unui studiu sau cuvîntări, decît o pot face termenii obișnuiți. In loc să spună deci: sociologia, etica și politica națiunii, d-sa a redus exprimarea la formula: *Știința națiunii.* Mai scurt și mai nou, mai atrăgător și mai de efect. In realitate însă, acelaș lucru.

O dovadă este și faptul că Prof. Gusti întrebuințează, nu fără să-și dea seama, desigur, expresia, care n'ar avea altfel niciun înțeles: *știința, politica și etica națiunii* ca rezultat final al cercetărilor monografice (S. M. 89). Elevii însă, care vor să facă din știința națiunii o disciplină aparte, autonomă, au prins de veste și nu-i dau voe. Profesorul capătă chiar o îngăduitoare, dar categorică mustrare: „Unii dintre noi (e vorba de Prof.

Gusti, N. R.) vorbesc de *Ştiinţa, Etica şi Politica Naţiunii.* Nu e greşit, dar credem că este de prisos. Etica şi Politica sunt şi ele ştiinţe, deci se cuprind implicit (sic) în *ştiinţa* integrală a unei naţiuni“ [1]), încheie autorul citat, prinzîndu-se, de data aceasta el însuşi în cursă, ca unul care, pe de o parte, pledează pentru o ştiinţă a Naţiunii ca disciplină *nouă şi deosebită de toate celelalte*, iar pe de altă parte o *identifică* cu sociologia, etica şi politica naţiunii, reducînd astfel noua ştiinţă la descoperirea unei simple etichete [2]).

III.

Să ne îndreptăm acum privirea şi spre latura practică a problemei. Să vedem, adică, în ce măsură se va putea cunoaşte *ştiinţific* viaţa satelor noastre — indiferent dacă această cunoaştere va forma înadevăr noua disciplină a „ştiinţei naţiei romîneşti „sau va rămînea, cum e mai probabil, să aparţină tot vechilor discipline de cercetare: istoria, etnografia, sociologia, psihologia, etc.

Mai întîiu *cum* va fi organizată munca ştiinţifică? Trebue să recunoaştem: cît se poate de sistematic şi anume: cu trei feluri de comitete, pentru fiecare judeţ, aşezate ierarhic într'o mare piramidă administrativă pe toată ţara: 1. la temelie vin *comitetele de muncă* propriu zisă, care merg pe teren şi culeg materialul; 2. peste ele urmează *comitetele ştiinţifice* — cu reprezentanţii ştiinţei din fiecare judeţ; 3. deasupra se rînduesc, tot pe fiecare judeţ, *comitetele reprezentative* alcătuite din „oficialităţile de toate nuanţele“ (politice probabil! N. R.). Peste aceste trei straturi vine un alt rînd de *comitete regionale*, iar sus, în vîrful piramidei, patronează, reprezintă, organizează, şi munceşte deopotrivă *comitetul central*, marele comitet central dela Bucureşti...

---

[1]) Traian Herseni, op. cit. p. 599.

[2]) Studiul de faţă, conceput mai de mult de autor, era redactat în întregime, cînd a apărut *Sociologia Generală* a Profesorului Petre Andrei, care cuprinde şi ea o aspră dar nu mai puţin dreaptă şi îndreptăţită critică a celor două descoperiri ale Profesorului Gusti: 1. *Sociologia monografică* şi 2. *ştiinţa naţiunii* (cf. Andrei, pp. 67—70, 296—301, 326).

Aceeaş situaţie o avem şi faţă de articolul lui Anton Golopenţia: *Rostul actual al sociologiei* (*Soc. Rom.* pe Ianuarie 1937, apărut la 15 Februarie) care, din însuşi sînul şcoalei Profesorului Gusti, dă ştiinţei naţiunii o interpretare asemănătoare cu a noastră.

In aceste condiţii, care va fi rezultatul? Şi-l poate închipui oricine, din moment ce va depinde de competenţe ca cele cari vor trebui să răspundă fără zăbavă, în fiecare judeţ, „mobilizării monografice“ în vederea „ştiinţei naţiunii romîneşti“: oficialităţile „de toate nuanţele“, intelectualii, preoţii, învăţătorii, studenţi, elevi, etc.

Oare să fi uitat Prof. Gusti că pentru a ajunge la o culegere ceva mai corectă de material, a trebuit, unor oameni cari nu plecau la lucru cu totul nepregătiţi, experienţa mai multor „campanii monografice“? Să fi uitat, apoi, că pentru a strînge un material suficient şi substanţial din satul Drăguş, a trebuit să se meargă pe teren vre-o 3—4 veri dearîndul? Şi încă...

A uitat d-sa că prelucrările şi interpretările parţiale cari au apărut pînă acum, în mare parte lipsite de orizonturile ştiinţei propriu zise sau păstrîndu-se, în orice caz, la un nivel cu totul elementar, au fost întocmite după atîţia ani de încercări? Nu ştie oare toată lumea — pînă şi străinii au început a prinde de veste — că „metoda monografică“ n'a dus, în Ţara Romînească, la nicio monografie sociologică *întreagă*, a unui sat studiat din toate punctele de vedere, aşa cum se mîndreşte că preconizează „şcoala de sociologie romînească“?

Vrea Prof. Gusti să uite — precum nu şi-a adus aminte nici cu prilejul vechilor „campanii« (1925—1931) — că, pentru a face ştiinţă la rînd cu lumea care se pricepe, ca la Paris şi Berlin, ştiinţă adevărată, aşa cum răsună pretutindeni pretenţiile d-sale, se cere o pregătire de etnografie şi sociologie comparată pe care *nimeni* dintre colaboratorii săi n'a avut-o şi n'o are? Ştia d-sa însuşi ceva în această privinţă? N'a spus-o niciodată, n'a spus-o nimănui. Studiile publicate sunt din cu totul alte domenii, în general: sociologie politică. Cursul însuşi, veşnic acelaş, se mărgineşte la o expunere critică (sic) a diferitelor sisteme sociologice — e mai mult un curs de istoria doctrinelor decît de sociologie propriu zisă — după care urmează aşa numita „parte constructivă“: expunerea propriului său sistem. Cercetări de etnografie şi sociologie concretă, date asupra formelor de viaţă socială la diferite tipuri de societăţi, nicăeri!

Şi atunci, crede d. Gusti că ceeace n'a isbutit cu un mănunchi de oameni, cari, dacă le lipsia pregătirea de specialitate, aveau cel puţin pasiunea cercetării, la care venea să se adauge şi experienţa mai multor ani de lucru pe teren — va isbuti acum cu „iubirea caldă“ a oficialităţii, a preoţilor şi învăţătorilor,

a căror activitate în această direcţie o ironiza altădată cu superioritate şi milă? Crede că „metoda severă“ a d-sale, sistemul teoretic şi tehnica de lucru vor putea fi deprinse aşa de uşor de oameni, în cea mai mare parte, cu totul străini de noţiunile ştiinţei şi cercetării propriu zise?

Ce se va alege, în aceste condiţii, de „ştiinţa naţiei romîneşti“? Cu siguranţă — ce s'a ales şi de vechea „monografie“ mai restrînsă: expoziţii de popularizare pentru marele public, din care n'a rămas mai nimic pentru ştiinţă; vreo trei filme în care viaţa satelor se arată strîns împletită cu activitatea ştiinţifică a „monografiştilor“; cîteva studii de fapte care nu depăşesc cu mult vechile lucrări ale folkloriştilor noştri empirici. Restul — articole de răspîndire a ideilor, propagandă, reclamă. Totul — cu mare cheltuială şi mult, nesfîrşit de mult sgomot.

Crede cineva dintre oamenii treji la minte că se va putea dobîndi mai mult, acum, cînd „monografia“ vrea să devină o mare întreprindere de stat — un fel de Regie Autonomă de cunoaştere sociologică şi ridicare culturală a naţiei? Cu noile comitete, cu noii „specialişti“, în noile condiţii de lucru şi în asemenea proporţii, e mai mult decît sigur că: *dimpotrivă.*

De altfel încercările de pînă acum pot aduce oarecari dovezi în acest sens. Aşa bunăoară, cineva, care s'a întîmplat să cunoască deaproape satul Ţebea, fiind chiar de-acolo de fel, sat în care a lucrat una sau mai multe veri o Echipă Regală trimisă de Prof. Gusti, a putut să descopere grave erori şi să aducă serioase critici activităţii ei ştiinţifice [1]). Iar altcineva, ocupîndu-se, în lumina informaţiilor proprii de pe teren şi sprijinit pe bunul simţ, de un articol privitor la „exploataţiunile agricole din Şanţ, judeţul Năsăud“ care a apărut într'unul din n-rele din anul trecut ale rev. *Sociologie Romînească,* îl găseşte pur şi simplu fantezist, lipsit de spiritul ştiinţific de autocontrol, neserios [2]).

Iată deci semne sigure că „Ştiinţa naţiunii romîneşti« va avea practic, fără niciun fel de îndoială, soarta „Sociologiei monografice — ştiinţă a realităţii sociale“.

---

[1]) Ioan Mut, La *Expoziţia Echipelor studenţeşti,* în rev. *Înălţarea* (Prof. Ovid Densuşianu), Februarie 1936.

[2]) Const. Popescu-Bălteni, *Sociologia Rom. şi Bugetele gospodăriilor agricole,* Cluj, 1936.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE